

Trasa 1 czerwona - długość ok. 9 km (Kopanino, Lubicz Górny, Lubicz Dolny).

Początek trasy:

Kopanino: Na terenie wsi Kopanino znajdują się zabytkowe budynki, chałupa, cmentarz ewangelicki oraz aleja dębów z pomnikiem przyrody.

Zanim ruszymy w drogę ze świetlicy wiejskiej w Kopaninie przy ul. Aleja Dębów obok domu sołtysa znajduje się **(1)** pomnik przyrody dęb szypułkowy oraz **(2)** cmentarz ewangelicki. Z pod świetlicy ruszamy w prawą stronę. Idąc ok. 200 m skręcamy obok dębu w lewo w drogę gruntową w ul. Leśny Zakątek. Idąc tą drogą ok. 800 m wchodzimy do lasu gdzie dochodzimy do szlabanu. Od szlabanu poruszając się prosto ok. 120 m dochodzimy do rozwidlenia. Tutaj skręcamy w lewo idąc ok. 400 m dochodzimy do skrzyżowania dróg gruntowych. Skręcamy w prawo poruszając się tą drogą prosto ok. 1100 m docieramy do skrzyżowania dróg gruntowych skręcamy pod kątem 45° w lewo. **(3)** w tym miejscu po prawej stronie najprawdopodobniej stała przygraniczna karczma żydowska. Idąc dalej prosto przez las ok. 2500 m **(4)** idziemy drogą w miejscu którym znajdowała się dawna granica zaborów. Docieramy do skrzyżowania dróg gruntowych. Zanim skręcimy w lewo, możemy zboczyć ze szlaku skręcając w prawo po ok. 100 m po prawej stronie **(5)** mamy miejsce upamiętniające pochówek kilku tysięcy zmarłych w regionie na cholera. Skręcamy w lewo idziemy ok. 700 m mijając po prawej stronie **(6)** cmentarz parafialny docieramy do drogi asfaltowej wojewódzkiej nr 657 kierunek (Lubicz-Złotoria).

Lubicz Górny: Na terenie wsi Lubicz Górny znajduje się wiele zabytków tj. spichlerz młyński, kapliczka, figurka św., cmentarze, budynki mieszkalne, kamienice. Na terenie Lubicza Górnego znajduje się ul. Lipnowska przy której bardzo dużo kamienic oraz budynków mieszkalnych wpisane są do rejestru jako zabytki.

Skręcany w prawo i idąc ul. Komunalną przechodzimy przez przejazd kolejowy. Po ok. 300 m skręcamy w lewo obok stacji diagnostycznej w ul. Piaskową. Poruszając się ok. 800 m dochodzimy do Szkoły Podstawowej w Lubiczu Górnym, a następnie do skrzyżowania ul. Piaskowej z ul. Bankową. Przechodząc skrzyżowanie prosto, idziemy ok. 300 m ul. Piaskową. Docieramy do następnego skrzyżowania, które przechodzimy prosto. Docieramy do drogi gruntowej, którą idziemy do końca ok. 210 m, gdzie po lewej stronie mijany kościół parafialny. Skręcamy w prawo w ul. Zdrojową, którą idąc ok. 500 m, docieramy do ul. Lipnowskiej **(7)**. Skręcamy w lewo jadąc ul. Lipnowską przez ok. 200 m dochodzimy do ul. Bocznej. Na skrzyżowaniu z ul. Boczna po lewej stronie **(8)**, a kawałek dalej po tej samej stronie **(9)**, **(10)**. Skręcamy w prawo w ul. Boczna, idąc ok. 150 m w kierunku ul. Warszawskiej (DK nr 10) po drodze po lewej stronie **(11)**, **(12)**. Docieramy do ścieżki pieszo-rowerowej, którą

poruszamy się ok. 600 m, przechodząc mostem nad rzeką Drwęcą, po lewej stronie w dole widzimy przy (DK nr 10) **(13)** Pruska Komora Celnicza.

Lubicz Dolny: Na terenie wsi Lubicz Dolny znajduje się wiele zabytków tj. młyn wodny, magazyny młynów, śluza wodna, kościół parafialny, budynki mieszkalne, gospodarcze, chałupy, szkoła. Most na rzece Drwęca był jednocześnie mostem granicznym pomiędzy zaborem pruskim (Lubicz Dolny), a zaborem rosyjskim (Lubicz Górny).

Skręcamy w lewo w ul. Zbożową i po 300 m docieramy na miejsce pod **(14)** podziwiając piękno rzeki Drwęcy oraz zabytkowych młynów.

Opis miejsc:

1. **Dąb szypułkowy** - Pomnik przyrody - znajduje się na terenie nieczynnego cmentarza w Kopaninie. Ustanowiony Rozporządzeniem Nr 46/99 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25.03.1999r. Jego wysokość to 22m, obwód 495 cm.
2. **Cmentarz ewangelicki** - znajduje się w centrum wsi Kopanino przy ul. Aleja Dębów i Kalinowa, założony prawdopodobnie w 1779 r. o pow. ok. 0,13 ha. Najstarszy zachowany nagrobek 1874r.
3. **Przygraniczna karczma żydowska** - najprawdopodobniej w tym miejscu tuż przy granicy z między zaborami pruskim i rosyjskim znajdowała się przygraniczna karczma żydowska.
4. **Dawna granica między zaborami pruskim-rosyjskim** - oraz granica od odzyskania niepodległości do 1938 r. reformy administracyjnej, która dzieliła na województwo pomorskie i warszawskie.
5. **Miejsce upamiętniające pochówek** - miejsce masowego pochówku zmarłych na cholere mieszkańców na przełomie XVIII i XIX w. jeden z wielu tego typu cmentarzy na terenie gminy Lubicz.
6. **Cmentarz parafialny** - na cmentarzu parafialnym znajdują się ciekawe cygańskie nagrobki.
7. **Cmentarz rodzinny i figurka** - znajduje się na terenie zabudowanym we wsi Lubicz Górny przy ul. Zdrojowej i Lipowej, założony na początku XX w. o pow. ok. 0,01 ha. Położony jest na wzniesieniu do którego prowadzą schody. Na cmentarzu znajduje się kapliczka-figurka św. Jana Nepomucena.
8. **Budynek mieszkalny** - zabytek pocz. XX w.
9. **Spichlerz młyński** - zabytek, był częścią zespołu młyńskiego po stronie zaboru rosyjskiego. Młyn został zburzony. Był drugim ze zbożowych młynów lubickich powstał na przeciwnym wschodnim brzegu Drwęcy już w XVII w. Obecny zabytek pochodzi z XIX w. z okresu zaborów, powstał na terenie zaboru rosyjskiego (Drwęca była rzeką graniczną) na miejscu zabudowań młyna starszego. Mimo zakazów narzuconych podczas kongresu wiedeńskiego w 1815 r., młyny powstały tu na obu brzegach granicznej Drwęcy. Zabudowania młynów rosyjskich były mniejsze.
10. **Dom młynarza + obora** - zabytek początek XX w. wchodził w część zabudowań zespołu młyńskiego na wschodnim brzegu rzeki Drwęca.

11. **Rosyjska komora celnicza** - zabytek wybudowany pod koniec XIX w. obecny budynek jest jedynie zachowaną częścią zabudowań komory celniczej (obecnie budynek mieszkalny).
12. **Kaplica p.w. św. Wacława** - zabytek wybudowana pod koniec XIX w. Kaplica o kształtach neogotyckich. Pierwotnie składnik komory celnej. Oficjalnie jest to była rzymskokatolicka kaplica św. Wacława. Istnieje jednak ślady, że co najmniej do końca I wojny światowej pełniła charakter świątyni prawosławnej. Po 1945 r. do tego obiektu oraz komory celniczej dobudowano budynek mieszkalny dla pracowników młyna.
13. **Pruska komora celna** - zabytek, wybudowano pod koniec XIX w. postawiony w Lubiczu Dolnym przy przejściu granicznym na Drwęcy między Królestwem Pruskim, a Rosją. Po przeciwnej stronie Drwęcy w Lubiczu Górnym, stał budynek celny rosyjski. Dobudówka przy budynku głównym została stworzona specjalnie dla pracujących tam kobiet.
14. **Młyn pszenny, magazyn młynowy** - zabytek najstarszy młyn zbożowy w Lubiczu. Pierwsze młyny zbudowali w tym miejscu Krzyżacy (kontur toruński) przed 1292 r., młyńska historia tego miejsca toczyła się do końca XX w. Młyny były wielokrotnie spalone i odbudowywane. Obecnie istniejące zabudowania młynów powstały pod koniec XIX w. i na początku XX w. w wyniku kolejnych rozbudów XIII w. młynów. Zespół młyński składa się z młynu pszennego, magazynu zbożowego, komorowego magazynu zbożowego, willi dyrektora, śluzy wodnej, parku w zespole młyńskim.